Sporen

Nieuwsbrief van de

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV

Jaargang 5 - Nummer 3 - September 2012

INHOUD

1	Editoriaal	*B. Declercq*
2	In memoriam Paul Van der Veken	
9	Excursiekalender	
11	Educatieve bijeenkomsten	
13	Coprientjes op hout	*J. Volders*
21	De 2 kleinste boomwratjes (*Lycogala* sp.)	*M. de Haan*
24	Knielend voor de zwammen	*R. De Lust*
25	Uit de moleculaire keuken	*W. Veraghtert*
27	Een heksenkring van Inktviszwammen	*H. Stappaert*
29	Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	*R. Steeman/W. Veraghtert*
32	Afdelingsnieuws ZWAM	

Jaargang 5, nummer 3
September 2012

Editoriaal

Nieuwsbrief van de Koninklijke Vlaamse Mycologische
Sporen

Geachte leden

We wisten dat hij erg ziek was, maar niettemin werden we toch verrast door het heengaan van prof. Paul Van der Veken. Met Paul had ik een persoonlijke band, hij initieerde mij in de mycologie, waarvoor ik hem blijvend dankbaar ben. Maar Paul zal ons vooral bijblijven als grondlegger van wat vandaag tot de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV) uitgegroeid is. Dit was geen sinecure, want mycologisch Vlaanderen was pakweg 20 jaar geleden erg versnipperd, met groeperingen die naar mogelijkheden en doelstellingen erg van elkaar verschilden. Zijn encyclopedische kennis, die hij bereidwillig tijdens de excursies ter beschikking stelde, zullen we blijvend missen. Het mooiste afscheidsgeschenk dat we prof. Van der Veken kunnen bezorgen is ongetwijfeld ervoor te zorgen dat de KVMV verder mag groeien en bloeien. Daar willen we beslist voor gaan.

De lente was gekenmerkt door veel en regelmatige neerslag. De zwammen lieten zich deze keer niet onbetuigd. Dit jaar werden opvallend, van overal in het land, uitzonderlijk vroege waarnemingen gemeld. Russula's, melkzwammen, boleten, vezelkoppen en noem maar op konden al in mei gespot worden. Een ongewoon voorjaar dus, waar we met regenjas en paraplu bij de hand met volle teugen van genoten. Nieuw voor Vlaanderen en België zijn alvast *Hymenoscyphus pseudoalbidus*, *Boudiera areolata* var. *areolata* en *Seynesiella juniperi*. Nu maar hopen dat we geen kurkdroge herfst krijgen, zodat we verder van al dat moois kunnen genieten.

Rio+20, de VN Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling, die in juni plaats had, haalde nauwelijks de belangstelling van de media. In de slotverklaring schaarden de deelnemende landen zich achter een duurzaam economisch model als doel, maar concrete doelstellingen bleven uit. De conferentie werd evident overschaduwd door de aanslepende wereldcrisis, met de Europese schuldencrisis als trigger. Deze situatie dwingt gezaghebbers tot andere prioriteiten.

In voorliggend Sporen-nummer wordt door enkele mensen teruggeblikt op de merkwaardige man die prof. Van der Veken was. Jos Volders heeft het, na een eerdere bijdrage over de coprientjes op mest, deze maal over coprientjes op hout. Verder vindt u nog de gebruikelijke rubrieken. Veel leesplezier!

Bernard Declercq

voorzitter KVMV

In memoriam Paul Van der Veken

Een woordje bij het heengaan van Emeritus Professor Dr. Paul Van der Veken

Het overlijden van Paul heeft in de eerste plaats zijn echtgenote José en familie maar ook mij en zeer zeker ook vele van zijn vrienden diep getroffen. Paul was voor mij niet alleen een goede vriend maar ook een tochtgenoot, plantkundige en vooral een uitstekend mycoloog.

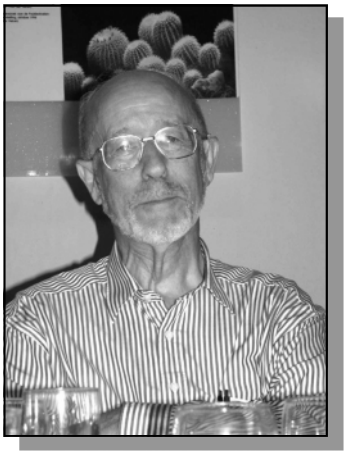

Ik heb Paul vele jaren geleden, zegge 1945, leren kennen tijdens de vele mycologische excursies, vergezeld door zijn 'peetvader', wijlen Norbert Tuymans. Paul studeerde toen nog aan de Katholieke Universiteit Leuven. Ik herinner mij nog dat me destijds verteld werd dat tijdens zijn middelbare studies in Turnhout zijn liefde voor de natuur een belangrijke stimulans kreeg door o.a. broeder Justinus.

Paul was nochtans voorbestemd om zijn vader op te volgen als bakker, maar het was Norbert Tuymans die zijn ouders kon overtuigen hem verder te laten studeren.

Omringd door een schare eminente natuurliefhebbers, vooral mycologen zoals meester mycoloog Louis Imler, Norbert Tuymans, Marcel Herregods, Gérard Andries, Paul Heinemann en Julia Bruylants, nam hij deel aan vele mycologische inventarisatietochten en later ook aan werkweken in binnen- en buitenland. Paul was een 'allround' mycoloog maar toch vooral geïnteresseerd in op hout groeiende zwammen en slijmzwammen. In 1946, toen nog student, was hij aanwezig bij de stichting van de Antwerpse Mycologische Kring, ontstaan onder druk van Tuymans bij Imler. Na zijn doctoraat werd Paul medewerker aan de Nationale Plantentuin te Meise, functie die hij later zou ruilen voor de functie van gewoon hoogleraar aan de Universiteit Gent. Hier kon hij met succes verschillende studenten warm maken voor de mycologie.

Paul en José bouwden samen een mooi gezin op. Spijtig verloren zij hun dochtertje Tineke op zeer jonge leeftijd.

In 1980 stichtte hij een Oost-Vlaamse Mycologische werkgroep met zetel in de Universiteit Gent waar alle geïnteresseerden welkom waren.
Jarenlang was hij de stuwende werkkracht achter het mycologische gebeuren en hij nam in 1991 het

initiatief tot de oprichting van een overlegcomité van Vlaamse Mycologische Verenigingen, jaren later "Vlaamse Mycologen Vereniging" genoemd, met maatschappelijke zetel in de Nationale Plantentuin te Meise; hoewel enkelen eerder een Belgische Mycologische Vereniging voor ogen hadden.

In 2008 werd voornoemde Mycologische Vereniging omgedoopt tot Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, met maatschappelijke zetel in de Universiteit Antwerpen.

Met prof. Paul Van der Veken verliest Vlaanderen één van zijn talentrijkste plantkundigen en mycologen. Zijn inzet en begeestering voor de mycologische wetenschap via lezingen, publicaties, tentoonstellingen, het opzetten van mycologendagen en zijn gedachtengang tot het vormen van één Vlaamse Mycologische Vereniging zullen we nooit vergeten.

Ik zal hem in mijn gedachten blijven gedenken.

Frans Dielen

Afscheid...

Emeritus Prof. Dr. Paul Van der Veken, een monument in de Vlaamse mycologie, die door zijn grondige kennis, zijn academische gedrevenheid, zijn intellectuele openheid, zijn boeiende verteltrant en aandacht voor details, bij velen onder ons de interesse, zelfs de passie, bijgebracht heeft om paddenstoelen, die veel geheimzinniger zijn dan planten, van naderbij te bekijken en te onderzoeken…

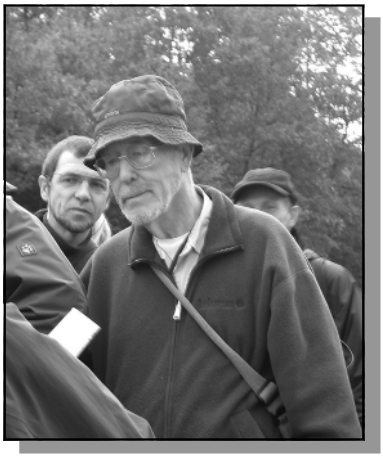

Zonder hem zouden de kennis en de beleving van de mycologie in Vlaanderen, zowel strikt wetenschappelijk of zoals uitgeoefend door amateurmycologen en mycofielen, niet op zo'n hoog niveau staan of een wijde verspreiding genieten als nu.

Hij overleed thuis, op 7 mei 2012 op bijna 84-jarige leeftijd, omringd door zijn naaste familieleden.

Ik leerde hem kennen in het begin van de tachtiger jaren van vorige eeuw, op een paddenstoelen-tentoonstelling in de serres van de plantentuin van de Universiteit Gent. De stijl van de

lettertekens op de labels met de namen van de paddenstoelen kwam mij zeer bekend voor en toen ik vroeg wie de labels gemaakt had, was ik niet verwonderd de naam van broeder Justinus, mijn vroegere leraar biologie in Zelzate, te horen. Het bleek dat Paul hem ook als leraar gehad heeft, maar veel vroeger, in Turnhout. Zo was er ogenblikkelijk een "speciale" band. Op het moment van onze kennismaking was ik nog in het stadium van potentiële mycofaag, stadium dat bij velen de mycologie voorafgaat. Maar een paar jaar later, toen hij, via broeder Justinus, mijn interesse voor het geslacht *Cortinarius* vernam, werd ik prompt uitgenodigd tot de "Oostvlaamse Mycologische Werkgroep", die in 1980 door Prof. Van der Veken opgericht was.

Tot die groep behoorden op dat moment eveneens Herman Mervielde, Jos Schoutteten, Vic Vertongen, Cyrilla Gillis, Christine Hanssens, Lucrèse Vannieuwerburgh, Lionel Lips, Etienne Vanaelst, Pol Debaenst, Willy Termonia…

In het hoogseizoen was de zaterdag aan mycologie gewijd: 's voormiddags ging er een excursie door, meestal in de omgeving van Gent maar ook op andere plaatsen, daarna werd er gepicknickt in het laboratorium en vervolgens werd de oogst van de excursie onderzocht. Tijdens die activiteiten gaf Paul dan tips voor de microscopie, voerde hij de nodige naslagwerken aan uit de universiteitsbibliotheek, verklaarde hij waar nodig mycologische termen, bracht hij ons bij dat bij het hanteren van de sleutels steeds alle aangehaalde criteria in acht moesten genomen worden en beklemtoonde hij ons, om indien mogelijk en waar wenselijk, onze determinaties te baseren op meer dan één handboek….

Op regelmatige tijdstippen bracht hij ons op de hoogte van het verschijnen van nieuwe boeken of interessante artikels in tijdschriften. Steeds was hij erop gericht om onze kennis aan te scherpen of ons op de hoogte te brengen van nieuwigheden.

Hij was tevens stichtend lid van de AMK, de oudste mycologische vereniging in Vlaanderen, en onderhield goede contacten met de ZWAM en Mycolim. Hij was er zich terdege van bewust dat er misschien wel nood was aan een gezamenlijke vereniging om tot betere bekendheid en nog betere resultaten te komen. Zijn ijver daarvoor leidde tot de oprichting van het Overlegcomité van de Vlaamse Mycologische Verenigingen in 1991, dat als doelstellingen had de mycologie te bevorderen en meer bekendheid te geven, de coördinatie tussen de verschillende mycologische groeperingen in Vlaanderen te verzekeren en desgevallend als overlegorgaan op te treden met andere verenigingen voor natuurstudie en/of openbare besturen.

Vanaf 1992 werden in dat kader jaarlijks 4 gezamenlijke excursies georganiseerd in elk actiegebied,

te weten Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg; en werd eveneens jaarlijks een "Vlaamse Mycologendag" gehouden, afwisselend in het actiegebied van elke vereniging. De eerste vond plaats in Gent. De presentaties van deze Mycologendag werden vervolgens gedrukt en gebundeld.

Hij bleef echter eveneens oog hebben voor samenwerking met nationale activiteiten, in casu de jaarlijkse Tentoonstelling van Voorjaarspaddenstoelen, een initiatief van André Fraiture van de Nationale Plantentuin te Meise. Deze tentoonstelling ging meerdere malen door in Gent.

Het voornoemde Overlegcomité werd in 1996 omgevormd tot de "vzw Vlaamse-Mycologen-Vereniging", een koepelvereniging die de autonomie van de bestaande verenigingen garandeerde en de mycologie in Vlaanderen wou versterken en meer uitstraling geven door een beter gecoördineerde werking.

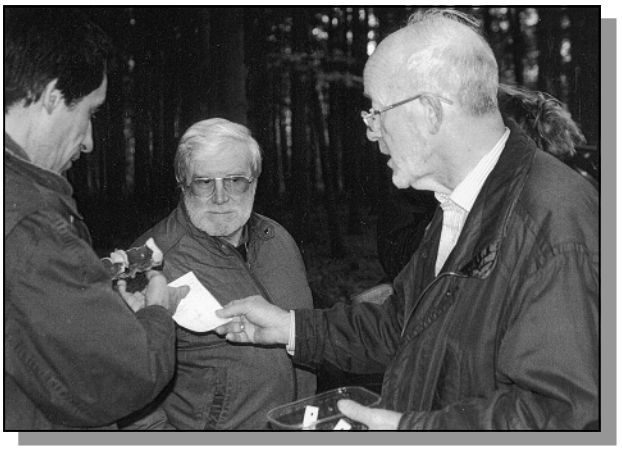

Versterking door coördinatie en éénheid in verscheidenheid zijn steeds een motto geweest van "onze Prof". Van zijn sterke educatieve gerichtheid en zijn heldere, boeiende lesgeversstijl hebben we allen kunnen profiteren.

In het kader van de VMV ontwikkelde hij steeds nieuwe initiatieven, waarvan de instelling van een "Genus van het Jaar", een jaarlijkse "Paddenstoelendag" en "Paddenstoelen in de tuin" er enkele zijn. Spijtig genoeg zijn deze initiatieven ondertussen ter ziele gegaan.

Hij bleef nog jarenlang de bezieler van de Oostvlaamse Mycologische Werkgroep en voerde, steeds met een educatief doel, de zaterdagse "wintervergaderingen" in, met voordrachten over diverse mycologische en aanverwante onderwerpen (zoals mossen), merkwaardige vondsten en een uitgebreid overzicht van nieuw verschenen literatuur. Nieuw verschenen boeken, o.a. de Ascomyceten en de Ahyllophorales in de reeks "Pilze der Schweiz" van Breitenbach et al., werden door Bernard Declercq en Herman Mervielde, maar onder impuls van Prof. Van der Veken, kritisch doorgelicht.

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Oostvlaamse Mycologische Werkgroep werd een academische zitting gehouden, 's avonds besloten met een feestmaal, waarop hij de vlag doorgaf voor de leiding van de werkgroep. Maar hij bleef zijn steentje bijdragen en nam zo lang mogelijk deel aan de excursies en wintervergaderingen.

In 2008 werd, onder impuls van de eveneens betreurde Ruben Walleyn, een verdere stap naar de integratie van de mycologische verenigingen in Vlaanderen gezet, door de oprichting van de "Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw". Hoewel Paul aanvankelijk enige reserve

toonde voor deze ontwikkeling, gaf hij vrij snel zijn volledige medewerking, omdat ze de Vlaamse mycologie nog een betere uitstraling zou geven.

Ik heb hem af en toe meegenomen op excursie naar de kalkgebieden of de Ardennen en tijdens die wandelingen bleek telkens zijn enorme belezenheid en brede interesse, ook buiten de mycologie. Hij was daarenboven een liefhebber van klassieke muziek, zoals ik kon ervaren tijdens de terugreis van onze excursies toen hij steevast vroeg om een CD op te zetten…

Vanaf 2010 werd het voor hem moeilijker om steeds deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep en moesten we hem regelmatig missen… Dan kwam de bezorgdheid van de leden, met de vraag: "Hoe is het met de Prof? Wanneer komt hij nog eens?"

Samen met Marie-Josée Duprez bezocht ik hem af en toe thuis, waar wij door hem en zijn echtgenote steeds gastvrij ontvangen werden, om hem toch nog wat op de hoogte te houden van de activiteiten van onze vereniging of om hem een aantal foto's van mooie paddenstoelen of merkwaardige vondsten te tonen.

En toen kwam dat bericht…

Peter Verstraeten

Herinneringen

Een reis, zelfs een mycologische expeditie, brengt altijd een puls van oude reisherinneringen met zich mee, alsof de exotische geuren en kleuren of een bekend maar vergeten beeld uit het regenwoud, een verborgen luik in het geheugen triggeren en openen. Zo komt het dat ik hier in Thailand, omgeven door de nacht en het cicaden- en kikkerconcert, er eindelijk toe kom iets over hem die ons

zo kort geleden ontviel, prof. Van der Veken, neer te pennen. Want hier zie ik hem weer rondlopen in het regenwoud van Papoea. Er is zijn verbetenheid om veel te vinden en urenlang beschrijvingen te maken. Ik zie weer hoe we elkaar vinden in enthousiasme en nieuwsgierigheid, bij de vondst van iets onbekends dat zelfs niet direct in een bepaalde groep kan worden gesitueerd. Er is zijn grote schrik voor twee dingen (zoals hij het zelf voorzichtig opbiecht): malaria en een platte band. Malaria heeft hem nooit getroffen, de platte band met onze four wheel drive kwam snel. Dan zijn opluchting omdat dat toch geen onoverkoombaar euvel is. Zijn dankbaarheid omdat er elke dag, 35 graden drukkende hitte en zweetplassen negerend, een heet soepje op tafel wordt gezet. Zijn luister- en vertelbereidheid als wij (Ruben en ik), zo goed als voor het eerst in de tropen, maar weer eens vragen: welk plantje, welke boom, welke liaan, welke familie... O ja, en het kaarten; eens de collecties opgeborgen op de droger, worden de kaarten bovengehaald. Hij ergert zich een beetje aan mijn compleet analfabetisme op kaartgebied (troef? bieden?) en aan het feit dat we spelletjes moeten omvormen van 4 naar 3 spelers, maar hij glundert en geniet (eerlijkheidshalve toe te voegen: vooral als hij wint!).

Ach, het lijkt zo lang geleden, 1997 was dat, en het is zo moeilijk te geloven dat hij er niet meer is... Sinds 1988 was hij “de prof” in mijn leven toch? Onze kennismaking in mijn eerste kandidatuur: hij een gedreven verteller, een prof die ontzettend boeide en naar wie je uren graag mocht luisteren. Er was al een lichte mycologische neiging in mijn toekomstplannen toen ik ervoor koos om biologie te gaan studeren, en o wonder, dan is er ook zo’n prof die wild is van paddenstoelen en een antwoord weet op vragen die daarvóór steevast onbeantwoord bleven. Dus na de les stoof ik vaak met een reeks vragen naar voor. Ons eerste onderhoud ging over Heksenbezems. Minzaam en geduldig vertelde hij. Glimlachend luisterde hij en moedigde hij aan. Van onze verdere opleiding werd zo ongeveer een derde van de vakken door hem gegeven en herinner ik me vooral het beeld dat hij met een volgeladen karretje, boeken met briefjes ertussen, stapels stencils, dozen dia’s, het auditorium (of later, toen we nog met 5 plantkundigen overbleven, het kleine leszaaltje) binnenkwam. Ondertussen had ik kennis gemaakt met de Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep en koos ik voor een mycologische thesis onder zijn begeleiding. De lange mycologische leerschool begon. Uren turen door een

microscoop, tekenspiegels en tekentubussen uitproberend, want hij leerde al zijn studenten het grote belang van uitvoerig waarnemen en dat vastleggen in lijntekeningen. Inzamelen en elk specimen als een potentiële schat behandelen. Documenteren, kritisch omgaan met literatuur, catalogeren. Gebeten raken door de uitdagingen van nomenclatuur, taxonomie en systematiek. Communiceren, contacten leggen en mensen "bekeren" tot de mycologie, kennis doorgeven. Het zijn allemaal dingen die hij hoog in het vaandel droeg en doorgaf aan zijn discipelen.

Meer dan 10 jaar lang organiseerden we samen de paddenstoelententoonstelling, het was steeds een afmattende periode van intensieve samenwerking, maar ik zie nog zijn vreugde als iemand bakken vol mooi gesorteerde en gepresenteerde paddenstoelen aanbracht. Ik zie hem nog gesticuleren en hoor hem nog uitgebreid vertellen, tegen jong en oud, leek en specialist; een mycologische missionaris was hij dan.

Er was zijn afscheidsfeest in 1993 toen hij officieel met emeritaat ging, een groot verrassingsfeest waar al zijn oud-studenten plantkunde, de leden van de OVMW, zijn familie en zijn medewerkers aanwezig waren. Ik was één van de sprekers en weet nog dat ik toen in mijn speech zei dat ik heel slecht was in afscheid nemen, en dat ik bijzonder opgelucht was dat dit alleen maar een afscheid op papier was, want dat hij nog zou blijven langskomen in 't labo, dat we nog verder samen in veel bossen zouden rondlopen. Het echte afscheid is veel later gekomen, en in stukjes, heel langzaam. Niet meer naar de mycologische bijeenkomsten, niet meer naar 't labo maar nog een telefoontje, niet meer in 't bos maar een laatste excursie in zijn tuin. En dan lijkt alles plots echt voorbij, maar ach, lieve prof, ik heb zoveel van je geleerd, zoveel meegekregen, zoveel herinneringen, veel langer dan mijn halve leven lang. Als het waar is dat je pas echt dood bent als iedereen je vergeten is, dan houden wij je nog lang levend...

Mieke Verbeken

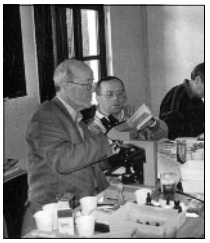
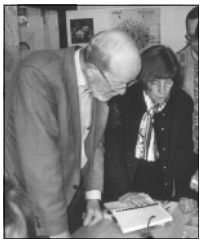

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

Voor **AMK** is het uur van samenkomst steeds **9.45 uur**, vertrek om **10 uur**, tenzij anders vermeld! Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon.

Voor **OVMW** is het uur van samenkomst bij excursies steeds **9.30 uur**, tenzij anders vermeld!

Voor **ZWAM** is de afspraak ter plaatse telkens te **9.30 uur** (D) of **14.00 uur** (N).

Weekexcursies van de AMK-Werkgroep Mycologie

Om de twee weken gaat de werkgroep op excursie, telkens op donderdagvoormiddag. De leden worden per mail, of telefonisch op vraag, verwittigd van de excursieplaatsen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Lieve Deceuninck: 03/455 01 27 of lieve.deceuninck@skynet.be. (uitleg werking: zie Sporen nr. 1-2)

Reeds door de afdelingen vastgelegde excursies tot eind december

zaterdag 06-10-2012 - KVMV (D)

's Herenbos te Oostmalle. Samenkomst **om 9.30 uur** aan de Kerk van Wechelderzande. Dit is een KVMV excursie, waarop alle mycologen uitgenodigd worden; organisatie AMK.
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zaterdag 13-10-2012 - OVMW (V)

Orveytbos te Moen. Samenkomst: parking van het St-Pietersbrugske, op 100 m afstand van de sluis van Moen op het kanaal Kortrijk-Bossuit. Voor GPS-gebruikers ligt de parking in de Kraaibosstraat, op de hoek met de St-Pietersbruglaan te Moen.
Contact: Christine Hanssens (0477/50 82 02)

zaterdag 13-10-2012 - AMK (D)

Park en regio Tervuren. Bijeenkomst aan de Sint-Hubertus-kapel. Vanuit Antwerpen: voeg in op de E40 richting E411 Namen/Leuven/Brussel; weg vervolgen naar R0. Neem afslag 1 Tervuren -Vier Armen naar N3, richting Tervuren; je rijdt nu op de Mechelsesteenweg N227. Sla linksaf naar de Tervurenlaan N3; rechtdoor op de 1e en 2e rotonde. Na 150 m in de Paleizenlaan rechtsaf de Kastanjedreef in; dan ca. 400 m tot de kapel. Gratis parking.
Contact: Ralph Vandiest (0474/71 44 66)

zaterdag 13-10-2012 - Mycolim (V)

Kelchterhoef, Houthalen. Samenkomst om **9.30 u.** op de parking van de Abdijhoeve, Kelchterhoef 7, 3530 Houthalen.
Contact: Jan Cornelis (011/52 35 24)

zaterdag 13-10-2012 - ZWAM (D)

Silsombos en Steentjesbos, Kortenberg. Afspraak Sint-Pietersplein te Erps-Kwerps (Kortenberg).
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

donderdag 18 tot en met 21-10-2012 - KVMV

Vierdaagse werkweek te Oud-Heverlee. Gegevens doorgestuurd naar de ingeschrevenen.

zaterdag 20-10-2012 - KVMV (D)

Heverleebos, Vaalbeek. Op excursie samen met de deelnemers aan de "werkweek". Afspraak om **9.00 uur** in Vaalbeek aan het Europees centrum 'La Foresta', Prosperdreef 9, 3054 Vaalbeek (Oud-Heverlee).
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zaterdag 20-10-2012 - OVMW (V)

Voor de thuisblijvers: excursie **Predikherenbossen** te Wingene. Samenkomst: café Ponderosa, Wingene. E40 afrit 10 Beernem, rechtsaf Reigerlostraat richting Wingene en na zo'n 1,5 km linksaf Torenweg, rechtdoor Vagevuurstraat (Bruggesteenweg) tot op kruispunt met Predikherenstraat, rechtsaf en tot café Ponderosa op de linkerkant.
Contact: E. Vanaelst (09/374 59 86 of 0474/64 23 23)

zaterdag 27-10-2012 - AMK (D)

Steengroeven te Kwaadmechelen. Samenkomst aan de kerk van Kwaadmechelen. Bereikbaar via E313, afrit 25 richting Ham.
Contact: P. Caers (013/67 12 04)

zaterdag 27-10-2012 - ZWAM (D)

Andenne: excursie samen met de Cercle de Mycologie de Bruxelles. Afspraak om 9.45 u. parking Brico, Av. Roi Albert 53 te 5300 Andenne.
Vanaf afrit 9 op de E42, richting Andenne (N921). In Andenne de Maas oversteken en aan de lichten linksaf draaien (Av. Roi Albert) richting Huy. Op 300 m aan de linkerkant de Brico-parking inrijden, tot achteraan links.
's Middags picknick in de Moulin de Kevret, route de Haillot 153. (Gîte de Wallonie; drank, soep en boterham zijn mogelijk). Keuze van de bossen hangt of van het weer (parkings) en de jachtagenda.
Gids: Philippe Cajot en Luc Peten (revis@skynet.be of 0475/81 27 51)

zaterdag 27-10-2012 - OVMW (D)

's Morgens: **Kluisbos** te Kluisbergen. Samenkomst: Sport- en Recreatieoord Kluisbos (Poletsestraat 59, Kluisbergen). Vanaf de N60 aan het rond punt in Leupegem (Oudenaarde) rechtsaf over Melden en Berchem naar Ruien. Daar linksaf de Kluisberg op en volg de borden Sport- en Recreatieoord. 's Namiddags: **Oude spoorweg** te Ronse. Afspraak aan het paterskerkje op de Elzelestraat (tegenover Mgr. Beylsstraat).
Contact: Eddy Saveyn (09/380 03 00 en op de dag zelf 0477/03 20 75)

zaterdag 03-11-2012 - OVMW (V)

Heidebos te Moerbeke/Wachtebeke. Samenkomst Heidebos parking 1. Vanuit Wachtebeke: rij richting Moerbeke, na 3,6 km links afslaan (Keizershoek), na 650 m bereik je Heidebos parking 1.
Contact: Bernard Declercq (0475/35 95 83)

zondag 04-11-2012 - AMK (D)

Steenbakkerijen te Terhagen en **De Schorre** te Boom. Samenkomst op de kleine parking 50 m voorbij de kerk van Terhagen (in de richting van Boom). Te bereiken via E19 afrit 8 (Rumst) of via A12 afrit Boom (juist vóór Rupeltunnel).
Contact: A. de Haan (03/666 91 34 of 0486/63 94 67)

zondag 04-11-2012 - ZWAM (N)

Mollendaalbos, Haasrode. Afspraak parking Brembergcentrum (Boetsenberg).
Contact: Rik Vranckx (016/ 40 29 84)

zaterdag 10-11-2012 - OVMW (V)

Lembeekse bossen te Lembeke. Samenkomst: Tragelstraat Lembeke. Wegbeschrijving: N9 Gent-Eeklo, K. Astridplein net voorbij station van Eeklo rechtsaf Oostveldstraat, Eeklostraat, op de rotonde eerste afslag rechts Ledestraat, links meevolgen Warande en na 100 m rechtsaf Tragelstraat. Na 200 m op de linkerkant ligt de onverharde parking.
Contact: E. Vanaelst (09/374 59 86 of 0474/64 23 23)

zaterdag 10-11-2012 - AMK (D)

Zoerselbos te Zoersel. Samenkomst parkeerplaats "Park & Ride" van autosnelweg E34 afrit 20 te Zoersel. Einde afrit: op rotonde 1e rechts, N14 richting Oostmalle/Zoersel. Rij de autosnelweg over en weer op een rotonde 1e rechts: P & R.
Contact: Linda Lambreghts (0494/05 53 67)

zaterdag 17-11-2012 - OVMW (V)

Campus "De Sterre" UGent. Samenkomst aan de ingang, Krijgslaan te Gent.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74). Daarna gezamenlijk etentje in "Van der Valck", parking E17 te Nazareth.

Educatieve bijeenkomsten

De OVMW-bijeenkomsten in **Gent** gaan door bij de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, **K.L. Ledeganckstraat 35**, 2e verdieping. Op zaterdag om 10 uur met ingang via de plantentuin (tot 's middags of tot 16 uur); op donderdagavond om 19.30 uur (tot 22 u.) via de hoofdingang (stipt aanwezig zijn!).

De AMK-bijeenkomsten in **Antwerpen** gaan door in de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen; aanvang telkens om 20.00 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenen. Het opstellen van de microscopen voor praktijklessen en mycologische werkgroepavonden gebeurt bij voorkeur vóór 20.00 uur zodat de sessies vlot kunnen beginnen. De bib is steeds gesloten de 4e dinsdag van de maand.

De ZWAM-bijeenkomsten in **Diest** gaan door van 19.30 tot 22.00 uur in het Natuurcentrum van Provinciaal domein Halve Maan, Omer Vanoudenhovelaan 48 te Diest.

dinsdag 18-09-2012 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

dinsdag 25-09-2012 - AMK (Antwerpen)

Voordrachtavond over *Lepiota* (Parasolzwammen) door Judith De Keyser.

dinsdag 02-10-2012 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

woensdag 03-10-12 - ZWAM (Diest)

Voordracht over het reilen en zeilen van de meeldauwen door Raf Leysen.

donderdag 04-10-12 - OVMW (Gent)

Mycologische werkgroep: microscopische determinatie van uw vondsten.

maandag 08-10-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 09-10-2012 - AMK (Antwerpen)

Practicum Meeldauwen. Raf Leysen licht zijn nieuwe

determinatiesleutel toe en begeleidt ons in de microscopische determinatie van deze minder gekende groep. Breng zelf vers materiaal mee, hoe gevarieerder het aanbod, hoe interessanter de avond. Deelnemers die in het bezit zijn van een plantendeterminatieboek, brengen dit best ook mee.

dinsdag 16-10-2012 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

donderdag 18-10-12 - OVMW (Gent)

Mycologische werkgroep: microscopische determinatie van uw vondsten.

maandag 22-10-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 23-10-2012 - AMK (Antwerpen)

KVMV-bestuursvergadering. BIB gesloten.

dinsdag 30-10-2012 - AMK (Antwerpen)

Practicum Myxomyceten. Breng zelf materiaal mee of werk met herbariumspecimens die voorhanden zullen zijn. Onder begeleiding van Myriam de Haan en aan de hand van de huidige literatuur uit de omvangrijke bibliotheek van onze vereniging, worden de vondsten op naam gebracht.

maandag 05-11-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 06-11-2012 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met les microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.
Gelijktijdig hiermee houdt de redactieraad van Sporen haar vergadering.

dinsdag 13-11-2012 - AMK (Antwerpen)

Practicum Mycena. Start om 19.30 u. Leiding: Lieve Deceuninck.

maandag 19-11-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 20-11-2012 - AMK (Antwerpen)

Voordrachtavond door Wim Veraghtert. De moleculaire hakbijl: wat is er de laatste jaren nu allemaal veranderd? Infomoment over nieuwe taxonomische inzichten bij fungi, met focus op Agaricales.

dinsdag 27-11-2012 - AMK (Antwerpen)

AMK-Stuurgroep. Alle leden zijn welkom bij de bespreking van de AMK-werking. Agendapunt: opstellen excursielijst 2011. Ideeën kunnen op voorhand doorgemaild worden naar Jos Volders.
(joseph.volders@telenet.be)

maandag 03-12-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 04-12-2012 - AMK (Antwerpen)

Les microscopische technieken: Sleutelen in Agaricales. Leiding: André de Haan. Start om 19:30 u.

zaterdag 08-12-2012 - OVMW (Gent)

Eerste wintervergadering, educatieve bijeenkomst. Het programma wordt later bekendgemaakt.

dinsdag 11-12-2012 - AMK (Antwerpen)

Voordrachtavond Cortinarius (Gordijnzwammen) subgenus Phlegmacium door Peter Verstraeten. Peter heeft zich al jaren verdiept in deze groep Gordijnzwammen en illustreert zijn interessante vondsten uit Vlaanderen, de Jura en Tirol.

maandag 17-12-2012 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 18-12-2012 - AMK (Antwerpen)

Les microscopische technieken: Sleutelen in Agaricales. Leiding: André de Haan. Start om 19.30 u.

dinsdag 25-12-2012 - AMK (Antwerpen)

Bioruimte van de UA gesloten.

dinsdag 01-01-2013 - AMK (Antwerpen)

Bioruimte van de UA gesloten.

Inktzwammen op naam brengen via het substraat

Deel 2. Coprientjes op hout

Jos Volders, Weverstraat 9, 2440 Geel

In dit tweede deel worden die soorten inktzwammen uitgesleuteld die een voorliefde hebben voor een lignicole standplaats. Ze ontwikkelen zich op dood hout, zoals houtsnippers, stronken, houtzaagsel, al of niet aangehechte dode takken, bewerkt hout enz. Sommige soorten gedijen goed op begraven hout; dit kunnen dode wortels zijn, maar ook ondergrondse rottende delen van levende bomen. Bij deze laatste is de samenhang met hout niet altijd duidelijk; ze staan schijnbaar op de bodem. Ook deze soorten worden hier behandeld en ten dele later opnieuw uitgesleuteld in een volgende bijdrage, die de op de bodem groeiende inktzwammen zal behandelen.

Let op! Heel wat soorten die voorkomen op houtsnippers kunnen nog enige tijd aanwezig zijn nadat het hout verteerd is; deze staan dan schijnbaar op de grond! Goed de omgeving observeren geeft meestal wel aanwijzingen: doorgaans zijn er nog wel wat halfvergane snippers aanwezig die het substraat verraden.

Tegenwoordig worden heel wat tuinen, parken, paden, borders “gemulcht”, t.t.z. er wordt een dikke laag houtsnippers aangebracht om onkruid minder kans te geven te ontkiemen. Zo blijft zelfs een vrij grote tuin voor erg lange tijd vrij van onkruid en bijgevolg gespaard van het arbeidsintensieve wieden. In deze nieuwe niche ontwikkelen zich tientallen soorten paddenstoelen, niet in het minst inktzwammen, voor de coprinofiel een ideaal jachtterrein.

Zoals bij andere inktzwammen geldt ook hier (**het kan niet genoeg benadrukt worden**) dat bij het verzamelen zowel jonge onvolgroeide als oudere exemplaren moeten worden geoogst. De meeste kans hiertoe heb je ’s morgens vroeg. Af en toe eens vroeg uit de veren kan dus helpen om een mooie collectie inktzwammen te verzamelen.

Ook voor deze ecologische groep van inktzwam-

men werd nogal wat recente literatuur geraadpleegd. Tijdens het opstellen van de onderstaande sleutels zijn soorten verwerkt die tot op heden niet in Vlaanderen (België) werden aangetroffen. Deze staan dus niet in de standaardlijst, maar wachten op een eerste determinatie! Deze soorten werden aangeduid met het symbool ◊.

Opmerking: bij *Coprinus* worden de sporen steeds **in vooraanzicht** gemeten! Enige kennis van de diverse microscopische structuren en hun naamgeving is vereist.

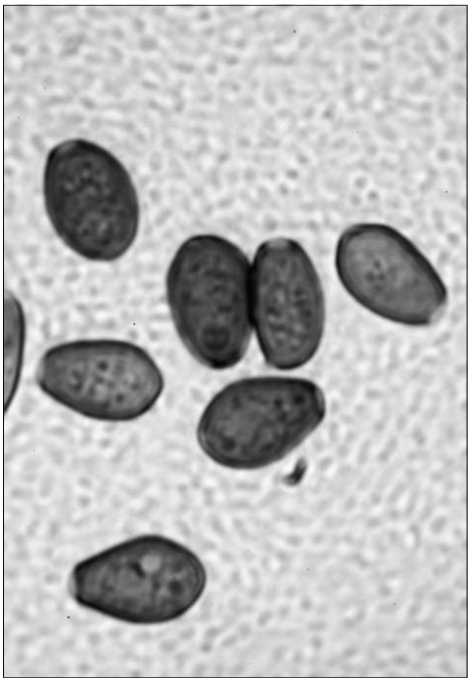

Foto 1: *C. micaceus* (A.de Haan)

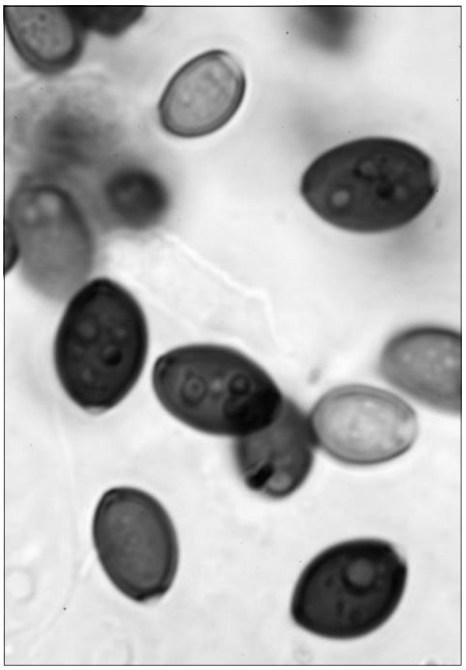

Foto 2: *C. pallidissimus* (A. de Haan)

Foto 3: *C. subdisseminatus* (W. Veraghtert)

Foto 4: *C. micaceus* (W. Veraghtert)

Foto 5: *C. laanii* (W. Veraghtert)

SLEUTEL TOT DE SUBSECTIES VAN *COPRINUS* S.L.

1. Hoed en steel kaal, geen haren of velum aanwezig = **Subsectie *Glabri* ⇨ A**

1*. Hoed en/of steel met haren en/of met velum ⇨ **2**

2. Hoed en /of steel duidelijk behaard, soms met fijn velum tussen de haren = **Subsectie *Setulosi* ⇨ B**

2*. Geen haren aanwezig, wel met duidelijk velum op de hoed ⇨ **3**

3. Velum opgebouwd uit geweivormig vertakkende hyfen = **Subsectie *Alachuanii* ⇨ C**

3*. Velum anders ⇨ **4**

4. Velum opgebouwd uit cilindrische, rondachtige tot worstvormige cellen ⇨ **5**

4*. Velum overwegend opgebouwd uit ronde cellen ⇨ **6**

5. Velum overvloedig, vlokkig, gemakkelijk loslatend van de hoed = **Subsectie *Lanatuli* ⇨ D**

5*. Velum erg schaars, moeilijk te verwijderen; hoed glad lijkend, maar ook met schubben = **Subsectie *Coprinus* ⇨ E**

6. Vrij grote, wat vlezige paddenstoelen; steeldikte 3-10 mm; velumcellen vrijwel glad ⇨ **7**

6*. Tengere dunvlezige paddenstoelen; steeldikte 0,5-3 mm; velumcellen duidelijk wrattig ⇨ **8**

7. Velum bestaat uit erg dunwandige, vrijwel gladde hyaline cellen, hier en daar vermengd met dunwandige diverculate hyfen = **Subsectie *Micacei* ⇨ F**

7*. Velum (vooral) van het hoedcentrum opgebouwd uit kettingen van ronde tot langwerpige bruine, dikwandige hyfen = **Subsectie *Domestici* ⇨ G**

8. Sporen zonder episporium = **Subsectie *Nivei***; slechts één lignicole soort uit deze subsectie = ***Coprinopsis coniophorus*** (Grijsvlokzwerminktzwam)

8*. Sporen met episporium = **Subsectie *Narcotici***, slechts één lignicole soort uit deze subsectie, deze wordt meestal gevonden op zaagvlakken van boomstronken = ***Coprinopsis laanii*** (Zaagvlakinktzwam)

A) SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *GLABRI*

1. Hoed (jong) bruin tot kastanjebruin ⇨ **2**

1*. Hoed (jong) met lila tinten, microscopische elementen met duidelijk grijspaarse inhoud (= vermoedelijk slechts een vorm van *P. leiocephala*!) = ***Parasola lilatincta*** (Lilakleurig plooirokje)

2. Hoed met dikwandige bruine haren; sporen ellipsoïde, 10-14,5 × 6-8 µm, kiemporie centraal = ***Parasola auricoma*** (Kastanje-inktzwam)

2*. Hoed heeft geen dikwandige bruine haren; sporen hartvormig, 8-12 × 7-10,5 µm, kiemporie excentrisch = ***Parasola leiocephala*** (Geelbruin plooirokje)

B) SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *SETULOSI*

1. Basidiën 2-sporig = ***Coprinellus bisporiger*** (Takjesdonsinktzwam)

1*. Basidiën 4-sporig ⇨ **2**

2. Pileocystiden taps toelopend ⇨ **3**

2*. Pileocystiden niet taps toelopend, cilindrisch, soms met gezwollen top ⇨ **7**

3. Hoed oranjebruin, met duidelijk korrelig velum tussen de setulen (loep); sporen 6,5-9,5 × 5-7 µm = ***Coprinellus pyrrhanthes*** (Oranjebruine poederinktzwam)

3*. Hoed okerbruin, kaneelkleurig tot bleekbruin, geen korrelig velum tussen setulen; sporen groter ⇨ **4**

4. Met pleurocystiden; erg kleine soort, hoed < 10 mm = ***Coprinus (Coprinellus) canistri*** (Houtdwergje)

4*. Zonder pleurocystiden; hoed groter ⇨ **5**

5. Sporen 11,3-14 × 6,2-8 µm; pileocystiden aan de top wat gezwollen; cheilocystiden globose en lageniform = ***Coprinellus uljei*** ◊

5*. Sporen 9,5-13 × 6-7,5 µm; pileocystiden niet gezwollen aan de top; cheilocystiden uitsluitend globose tot ellipsoïde ⇨ **6**

6. Pileocystiden tot 180 µm lang, regelmatig vermengd met sclerocystiden = ***Coprinellus callinus* var. *callinus*** (Geelbruine donsinktzwam)

6*. Pileocystiden minder dan 100 µm lang, geen sclerocystiden aanwezig = ***Coprinellus callinus* var. *limicola*** (Modderinktzwam)

7. Met korrelig velum tussen de setulen (loep) ⇨ **8**

7*. Geen korrelig velum tussen de setulen, maar soms met velumhyfen ⇨ **9**

8. Hoed geelbruin; sporen 6,5-9,5 × 4-6 µm, kiemporie centraal = ***Coprinellus disseminatus*** (Zwerminktzwam)

8*. Hoed oranjebruin; sporen wat breder, 6,5-9,5 × 5-7 µm, kiemporie excentrisch = ***Coprinellus pyrrhanthes*** (Oranjebruine poederinktzwam)

9. Hoed < 10 mm; sporen 7-8,5 × 5-6 µm; met velumhyfen tussen de setulen = ***Coprinus (Coprinellus) minutisporus*** (Houtsnipperdwergje) ◊

9*. Hoed groter; sporen groter; geen velumhyfen tussen de setulen ⇨ **10**

10. Hoed (jong) paarsachtig; pileocystiden met sterk gezwollen top (capitaat) = ***Coprinellus plagioporus*** (Paarsbruine donsinktzwam)

10*. Hoed bruinachtig; pileocystiden nooit capitaat ⇨ **11**

11. Cheilocystiden uitsluitend rondachtig tot elliptisch; hoed met talrijke sclerocystiden tussen de setulen; sporen 10,5-14 × 6,5-8,5 µm = ***Coprinellus sclerocystidiosus*** (Bruindonzige inktzwam)

11*. Cheilocystiden rondachtig tot elliptisch, maar ook vermengd met lageniforme exemplaren ⇨ **12**

12. Geen velum tussen de setulen; sporen 9-13,5 × 5,5-6,5 µm, sporenbreedte gemiddeld < 6,5 µm = ***Coprinellus subdisseminatus*** (Slanke donsinktzwam - foto 3)

12*. Meestal met kleine velumhyfen tussen de setulen; sporen, 11-13,5 × 7-7,5 µm, breedte > 6,5 µm = ***Coprinellus velatopruinatus*** (Vlokjesdonsinktzwam)

C) <u>SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *ALACHUANI*</u>

1. Sporen duidelijk wrattig ⇨ **2**

1*. Sporen glad ⇨ **4**

2. Basidiën 2-sporig = ***Coprinopsis rugosobispora*** (Tweesporig hazenpootje)

2*. Basidiën 4-sporig ⇨ **3**

3. Sporen met uitstulpende top, amandelvormig in zijaanzicht = ***Coprinopsis echinospora*** (Wratsporig hazenpootje)

3*. Sporen met afgeronde top, ovoïde in zijaanzicht = ***Coprinopsis phlyctidospora*** (Tandsporig hazenpootje)

4. Sporen in vooraanzicht met duidelijke onregelmatige lichte vlek boven de apicule = ***Coprinopsis spilospora*** (Vlekspoorinktzwam)

4*. Sporen zonder lichte vlek ⇨ **5**

5. Velumelementen dikwandig, wanden tot 1,5 µm dik = ***Coprinopsis pseudofriesii*** (Grote halminktzwam)

5*. Velumelementen dunwandig, tot 0,5 µm dik ⇨ **6**

6. Erg grote gebundelde soort; hoeddiameter 50-100 mm = ***Coprinopsis strossmayeri*** (Kapjesinktzwam)

6*. Kleinere soorten; hoed tot maximum 20 mm ⇨ **7**

7. Sporen 5,5-9 × 4,5-6,5 µm, Q =< 1.5 = ***Coprinopsis urticicola* var. *salicicola*** (Wilgenhalminktzwam)

7*. Sporen 7-10,5 × 4,5-6 µm, Q >= 1.5 = ***Coprinopsis goudensis*** (Middelst hazenpootje) ◊

D) <u>SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *LANATULI*</u>

1. Sporen wrattig = ***Coprinopsis insignis*** (Zijige inktzwam)

1*. Sporen glad ⇨ **2**

2. Basidiën 2-sporig = ***Coprinopsis scobicola*** (Kashazenpootje) ◊

2*. Basidiën 4-sporig ⇨ **3**

3. Velum opvallend oranjerood tot roestkleurig = ***Coprinopsis erythrocephala*** (Oranje inktzwam)

3*. Velum anders van kleur: wit, geelachtig, crème tot oker ⇨ **4**

4. Velum geel, crème tot bleek oker ⇨ **5**

4*. Velum wit, grijsachtig of grijsbruin ⇨ **6**

5. Velum geel, duidelijk geelachtig geïncrusteerd; sporen ellipsoïde, 8,5-13,5 × 5,5-7,7 µm = ***Coprinopsis ochraceolanata*** (Geelvezelig hazenpootje)

5*. Velum crème tot bleekoker, niet geïncrusteerd; sporen breed fusiform tot bijna romboïde, 8,5-11,5 × 6,5-8 µm = ***Coprinopsis spelaiophila*** (Ivoorinktzwam)

6. Velum in het centrum van de hoed opvallend dikwandig, wanddikte tot 1 µm = ***Coprinopsis pachyderma*** (Stekelkopinktzwam)

6*. Velum dunwandig, ook in het hoedcentrum ⇨ **7**

7. Gemiddelde sporenbreedte > 5,8 µm, sporen kort ovoïde 6,5-9,5 × 6-8 µm, Q < 1,3 = ***Coprinopsis jonesii*** (Vals hazenpootje)

7*. Gemiddelde sporenbreedte < 5,8 µm, sporen anders van vorm, Q > 1,3 ⇨ **8**

8. Gemiddelde sporenlengte < 9,5 µm, sporen ellipsoïde tot zwak romboïde = ***Coprinopsis geesterani*** (Klein hazenpootje) ◊

8*. Gemiddelde sporenlengte > 10,5 µm, sporen slank ellipsoïde ⇨ **9**

9. Velum op hoed fijn, spinnenwebachtig; gemiddelde sporenbreedte < 6,7 µm = ***Coprinopsis kriegelsteineri*** (Zijdeglansinktzwam) ◊

9*. Velum overvloedig, harig vezelig; gemiddelde sporenbreedte > 6,7 µm = ***Coprinopsis lagopus* var. *lagopus*** (Hazenpootje)

E) <u>SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *COPRINUS*</u>

1. Hoedhoogte tot ongeveer 30 mm, kaal, glad, centrum zwartachtig en met lage maar opvallende umbo; sporen slank, 6-9 × 4-5,5 µm = ***Coprinopsis acuminata*** (Kleine kale inktzwam)

1*. Grotere soorten, hoed afgerond, zonder zwartachtige umbo; sporen minder slank, kaal of met schubben bezet ⇨ **2**

2. Hoed en steel met duidelijke oranje tot roodbruine schubben; sporen 10-11,5 × 5,5-6,5 µm = ***Coprinopsis romagnesiana*** (Bruine kale inktzwam)

2*. Hoed en steel kaal (regelmatig met wat kleine onduidelijke aangedrukte schubjes in het hoedcentrum); sporen 6,5-10,5 × 4-6,5 µm = ***Coprinopsis atramentaria*** (Grote kale inktzwam)

F) SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *MICACEI*

1. Steel glad, zonder caulocystiden ⇨ **2**

1*. Steel behaard, met talrijke caulocystiden ⇨ **3**

2. Hoed okerbruin tot roestbruin; sporen overwegend breed ovoïde, 6-9,5 × 5-6,5 µm, Q =< 1,4 = ***Coprinus saccharinus*** (Parelglimmerinktzwam)

2*. Hoed bleker, bleekbruin; sporen ellipsoïde, wat slanker, 6,5-9,5 × 4,5-5,5 µm, Q > 1,4 = ***Coprinellus truncorum*** (Gladstelige glimmerinktzwam)

3. Blaasvormige tot obovale pleurocystiden talrijk aanwezig; sporen eivormig, 6,5-9,5 × 4,5-5,5 µm = ***Coprinus pallidissimus*** (Bleke glimmerinktzwam - foto 2)

3*. Geen pleurocystiden aanwezig ⇨ **4**

4. Velum wit, enkel aan de top wat okerkleurig; sporen mijtervormig (foto 1), 6,5-10 × 4,5-7 µm = ***Coprinellus micaceus*** (Gewone glimmerinktzwam - foto 4)

4*. Velum donker rossigbruin; sporen ovoïde tot iets mijtervormig = ***Coprinus rufopruinatus*** (Rosse glimmerinktzwam)

G) SLEUTEL TOT DE LIGNICOLE SOORTEN IN DE SUBSECTIE *DOMESTICI*

1. Sporen ellipsoïde, tot 16 µm lang, kiemporie excentrisch = ***Coprinellus flocculosus*** (Valse viltinktzwam)

1*. Sporen anders van vorm, tot 13 µm lang, kiemporie centraal ⇨ **2**

2. Sporen tot 13 µm lang = ***Coprinellus radians*** (Rosse viltinktzwam)

2*. Sporen korter, tot max. 11 µm ⇨ **3**

3. Sporenbreedte 4,5-5,5 µm ⇨ **4**

3*. Sporenbreedte tot 4,5 µm ⇨ **5**

4. Cheilocystiden bolvormig, eivormig, clavaat; hoed tot 25-40 mm hoog; velum openbrekend in grote samenhangende vlokken = ***Coprinellus bipellis*** (Plakjesinktzwam)

4*. Cheilocystiden gedeeltelijk lageniform; eerder kleine soort, hoed tot 20-30 mm hoog; velum niet openbrekend in vlokken = ***Coprinellus xanthothrix*** (Kleine viltinktzwam)

5. Sporenbreedte 3,5-4,8 µm = ***Coprinellus domesticus*** (Grote viltinktzwam)

5*. Sporenbreedte 3,1-3,8 µm = ***Coprinellus ellisii*** (Sokvoetinktzwam)

Literatuur

De Haan, A. (1999). Enkele bijzondere inktzwammen (*Coprinus*) uit de subsecties *Micacei* en *Domestici*. *AMK mededelingen 99/4*: 88-90

De Haan, A. (2008). Een nieuwe glimmerinktwam voor Vlaanderen: *Coprinus saccharinus* Romagn. (Parelglimmerinktzwam). *AMK mededelingen 2008/2*: 10-12

Breitenbach, J. & Kränzlin, F. (1995). Pilze der Schweiz (Band 4 Blatterpilze 2). Verlag Mykologia, Luzern

Horak, E. (2005). Röhrlinge und Blätterpilze in Europa. 6 Auflage Elsevier GmbH, München

László, G. et al. (2012). Phylogeny and species delimitation in the genus *Coprinellus* with special emphasis on the haired species. *Mycologia*, *104/1*: 254-275

Kühner, R. & Romagnesi, H. (1953). Flore analytique des Champignons supérieurs

Moser, M. (1983). Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Kryptogamenflora. Band II b/2. Basidiomyceten. 2.Teil. Gustaf Fischer, Stuttgart

Romagnesi, H. (1976). *Coprinus rufopruinatus*, Bull. trimest. *Soc. mycol. Fr. 92(2)*: 204

Tilkin, G. (2009). Het lila plooirokje – Plooirokjes bekennen kleur. *AMK mededelingen 2009/4*: 5-7

Uljé, K. (1989). *Coprinus* , Subsectie *Setulosi* J.E.Lange (1915)

Uljé, K. (1989). "*Coprinus*", deel 1, Subsectie *Auricomi* 1 Subsectie *Glabri*

Uljé, K. (1989). "*Coprinus*", deel 2, Subsectie *Setulosi*

Uljé, K. (1990). "*Coprinus*", deel 3, Subsectie *Vestiti* 1

Uljé, K. (1992). "*Coprinus*", deel 4, Sect. *Micacei*, subsect. *Vestiti* 2

Uljé, K. (1995). "*Coprinus*", deel 5, Sect. *Coprinus* subsect. *Alachuani*

Uljé, K. (2005). "*Coprinus*", Flora Agaricina Neerlandica deel 6: 22-109

Uljé, K. & Bas, C. (1988). Studies in *Coprinus* I – Subsections *Auricomi* and *Glabri* of *Coprinus* section *Pseudocoprinus*. *Persoonia 13/4*: 433-448

Uljé, K. & Noordeloos, M.E. (1997). Studies in *Coprinus* IV – *Coprinus* section *Coprinus*, Subdivision and revision of subsection *Alachuani*. *Persoonia 16/3*: 265-333

Uljé, K. & Noordeloos M.E. (1999). Studies in *Coprinus* V – *Coprinus* section *Coprinus*, revision of subsection *Lanatuli* Sing. *Persoonia 17/2*: 165-199

Veraghtert, W. (2009). Het Wratsporig hazenpootje (*Coprinus echinosporus*), een inktzwam om naar uit te kijken. *AMK mededelingen 2009/3*: 16-19

Volders, J. (2005). Uiterst zeldzaam, *Coprinus* pachydermus, of noem ik hem toch gewoon Stekelkopinktzwam. *AMK mededelingen 2005/4*: 75-79

Het hoeft niet altijd *Lycogala epidendrum* te zijn: *Lycogala conicum* en *L. exiguum*, de twee kleinste Boomwratjes

Myriam de Haan - myriam.de.haan@skynet.be

Dit artikel is opgedragen aan Professor P. Van der Veken. Hij was een grote bron van kennis en inspiratie.

Fig. 1. *Lycogala conicum* of Dwergboomwrat (Coll. MdH1207001)

Een typisch Belgische zomer, regelmatige regenbuien afgewisseld met zonnige perioden, daar houden de myxomyceten van. En als er veel soorten te vinden zijn, dan is de kans groter op interessante vondsten.

Lycogala conicum of Dwergboomwrat (fig. 1) werd gevonden op 26 en 29 juli in het Schildehof (Provincie Antwerpen, Schilde, IFBL: C5.21.23). *Lycogala exiguum* of Kleine boomwrat (fig. 2) werd verzameld op 28 juli in het Bos van Aa (Provincie Vlaams-Brabant, Zemst-Laar, IFBL: D4.36.43). *L. conicum* is geen algemene soort; ze wordt als kosmopoliet beschouwd en door haar kleine afmetingen (max. 4 mm hoog en 3 mm breed) en onopvallende beige kleur waarschijnlijk vaak over het hoofd gezien. Hetzelfde geldt voor *L. exiguum* die als echt zeldzaam mag bestempeld worden, door de eveneens kleine afmeting (ø max. 5 mm) en beige kleur. Ook dit is een kosmopolitische soort, maar ze lijkt mij in de tropen meer voor te komen dan in onze gematigde streken. In FUNBEL zitten 16 waarnemingen van *L. conicum* en slechts 1 van *L. exiguum*.

Voor beide vondsten was het substraat typisch, namelijk een vochtig liggende, rotte boomstam. De beukenstammen die in het Schildehof mogen blijven liggen waar ze min of meer gevallen zijn, blijken sinds vele jaren de ideale voedselbodem te zijn voor een hele lijst aan hout-

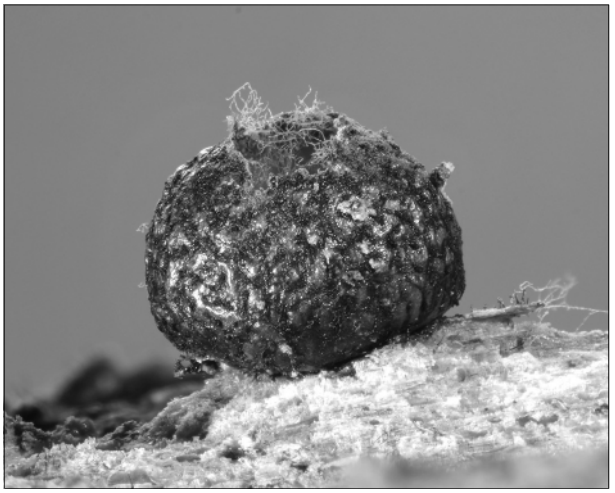

Fig. 2. *Lycogala exiguum* of Kleine boomwrat (Coll.

Fig. 3. *Lycogala conicum* of Dwergboomwrat (Coll. MdH1207002)

minnende soorten. Ook nú was dit het geval; de volgende soorten werden op hetzelfde substraat aangetroffen: Hazelnootkleurig lantaarntje, Klein lantaarntje, Asgrauw netwatje, Gezellig draadwatje, Rossig buiskussen, Zilveren schijnpluimpje, Roodbruin netpluimpje en Wit kalkkussen. In het Bos van Aa laten de beheerders het gevallen hout waarschijnlijk ook grotendeels ongemoeid. Hier werden Hazelnootkleurig lantaarntje, Zilveren schijnpluimpje, Gebundeld netpluimpje en Gebundeld kelkpluisje gevonden op éénzelfde boomstam.

In onrijpe toestand lijken *L. conicum* en *L. exiguum* dikwijls sterk op elkaar door de helder rozerode kleur van het plasmodium; dan zijn ze ook het meest opvallend. Meestal vormen beide hechte groepen van vruchtlichamen of aethalia, maar deze soorten komen ook solitair voor. De vorm van de rijpe vruchtlichamen is typisch eivormig bij *L. conicum* en bolvormig bij *L. exiguum*. Myxomyceten ontwikkelen zich niet altijd volgens het boekje, zoals in het geval van een groepje aethalia (fig. 3) dat op 26 juli werd ingezameld op dezelfde vindplaats als de normaal uitziende *L. conicum* die op 29 juli was waargenomen. De afwijkende vruchtlichamen zijn veeleer bolvormig en zeker niet conisch, men zou ze dus kunnen verwarren met *L. exiguum*. De schubben op de cortex zijn macroscopisch, maar vooral microscopisch, een belangrijk onderscheidend kenmerk. Bij *L. conicum* vermindert het aantal schubben duidelijk in de onderste helft van het vruchtlichaam. De cortex van *L. exiguum* vertoont meestal een egaal verspreid vlekkenpatroon; de schubben van *L. conicum* vormen eerder een netwerk. Onder de microscoop zijn de verschillen onmiskenbaar, de schubben van *L. exiguum* (fig. 4) zijn gecompartimenteerd en dat is niet zo bij *L. conicum* (fig. 5).

In tabel 1 worden *L. epidendrum*, *L. conicum* en *L. exiguum* onderling vergeleken. Vroeger werd *L.*

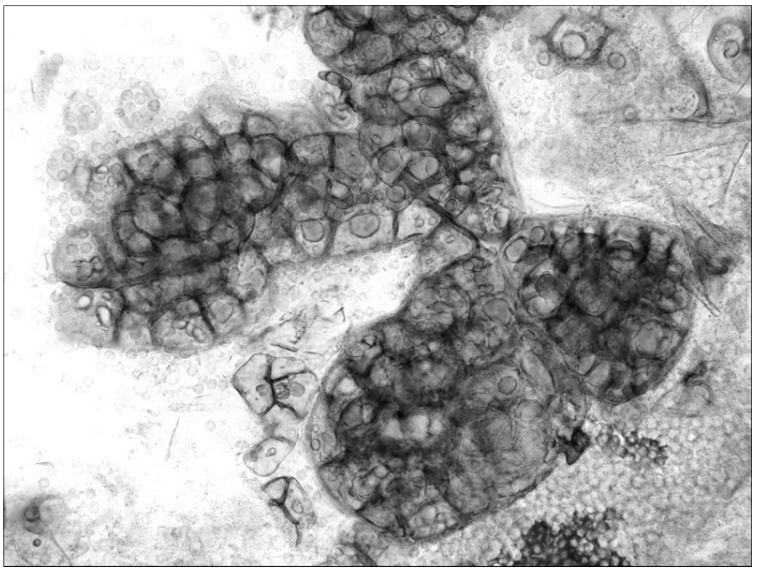

Fig. 4. Microscopie van de gecompartimenteerde schubben op de cortex van *L. exiguum* (Coll. MdH1207003)

Tabel 1

	Lycogala epidendrum	*Lycogala conicum*	*Lycogala exiguum*
Vorm en afmetingen aethalium	Bolvormig; ø 3-15 mm	Eivormig ; 1-4 mm hoog en 0,5-3 mm breed	Bolvormig; ø 0,5-5 mm
Schubben (kleur en afmetingen)	Bruin; ø 50-300 µm	Bruin of zwart; ø 20-100 µm	Zwart; ø 20-200 µm
Schubben gecompartimenteerd?	Neen	Neen	Ja
Kleur van de sporenmassa	In verse toestand roze, verkleurend naar beige	In verse toestand roze, verkleurend naar beige	Roze, later niet verkleurend
Sporenversiering en -diameter	Volledig of gedeeltelijk reticulaat; 6-7,5 µm	Volledig of gedeeltelijk reticulaat; 5-7 µm	Volledig reticulaat; 4,5-6,5 µm
Pseudocapillitium van de buizen	Sterk rimpelig oppervlak tot bijna glad, bezet met stekeltjes	Glad oppervlak, bezet met stekeltjes	Glad oppervlak, bezet met stekeltjes

Onderlinge vergelijking *L. epidendrum*, *L. conicum* en *L. exiguum*

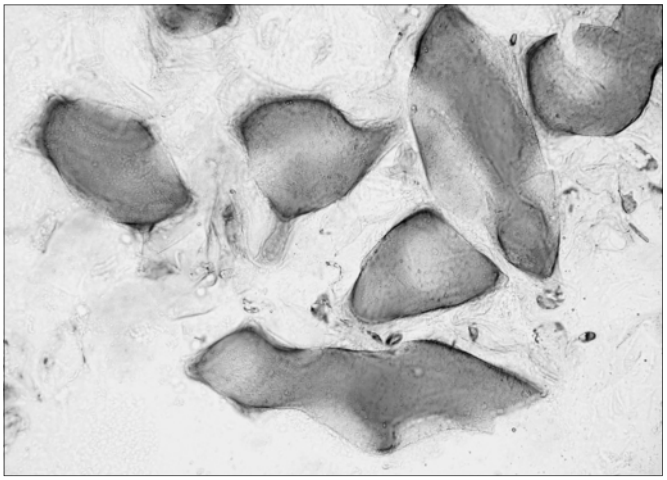

Fig. 5. Microscopie van de niet-gecompartimenteerde schubben op de cortex van *L. conicum* (Coll. MdH1207002)

exiguum beschouwd als een variëteit van *L. epidendrum*, maar er zijn voldoende kenmerken om deze twee van elkaar te onderscheiden.

Voor meer informatie :

de Haan M. (2006). Myxomycota. *In* Walleyn R. & Vandeven E., eds, Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest. *Rapporten van het INBO*, 2006 (27). Brussel : Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 143 pp.

De Pauw S. (2000). Een aangename verrassing, *Lycogala conicum* Pers., Dwergboomwrat, *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* 2000: 99-100.

Nannenga-Bremekamp N.E. (1974). De Nederlandse myxomyceten. Kon. Nederl. Natuurhist. Verenig.

knielend voor de zwammen

de omhelzing kruipt beloken
in de molm van hout en kruid gevat
wikkelend rond worteldraden
van bestemde bomen
tot het sluipend kluwen vruchten vormt

de chemie is niet verklaard
herkenbaar zijn alsnog patronen
die we namen geven
sleutelend met altijd weren
van wat vage wensen zijn
we zullen verder vorsen

dan ons blote oog vermag
boven microscoop gebogen en bevangen
door al ooit beschreven runen
die te boek staan of beklijven

er blijft het ruiken niettemin
behoedzaam tongspitsproeven
bovendien en peilen van verkleuring
op de steelhuid en het weefsel
van verkaveld zwammenvlees

robert de lust
27 mei 2012

Uit de MOLECULAIRE *keuken*

Hier serveren we u geen schuimpjes, maar misschien wel zwaardere kost. Het DNA-onderzoek richt zijn pijlen steeds meer op de zwammenwereld en van de traditionele indeling in families en genera blijft – in sommige gevallen – geen spaander meer heel. Deze rubriek houdt je op de hoogte van de nieuwste resultaten uit het moleculair onderzoek.

Van saprotroof naar symbiont: geen weg terug!

Biologen denken al eeuwenlang in 'hokjes': ze proberen soorten, genera en families af te bakenen en taxa in die hokjes onder te brengen. Ook op ecologisch vlak zet dit hokjesdenken zich door: zo heb je bij paddenstoelen parasieten, saprotrofen en symbionten. De laatste 20 jaar is duidelijk geworden dat de grenzen van die laatstvernoemde hokjes veel vager zijn dan we tot voordien aannamen (zie ook de bijdrage 'Fopzwammysteries ontrafeld' in deze rubriek in Sporen 3-4). Ook daarvoor is het moleculair onderzoek geschikt: nagaan hoe leefwijzen van fungi geëvolueerd zijn.

Amerikaanse onderzoekers bekeken het genus *Amanita* om na te gaan hoe die evolutie saprotroof-symbiont in zijn werk gegaan is. Er wordt namelijk aangenomen dat ectomycorrhizasymbionten uit saprotrofen voortgekomen zijn. Heel wat symbionten beschikken nog over genen die dood organisch materiaal kunnen omzetten in suikers. Inmiddels is ook gebleken dat de evolutie van saprotroof naar symbiont zich zeker 11 keer (onafhankelijk) heeft voorgedaan. Het genus *Amanita* is voor dit type onderzoek uitermate geschikt. Onder de 500 soorten die het genus telt, vinden we vooral symbionten maar ook een beperkt aantal saprotrofen. Van die laatste groep werd in West-Europa enkel de Zwarte amaniet (*A. inopinata*) aangetroffen. Het recente onderzoek van Wolfe et al. betrok 108 soorten bij de analyse. Binnen de amanieten worden twee nauwverwante groepen ('clades') onderscheiden: de saprotrofe soorten vormen een aparte 'clade' en zijn duidelijk meer verwant met de eveneens saprotrofe genera *Limacella* en *Pluteus*.

Saprotrofe zwammen hebben drie types enzymen nodig om cellulose te kunnen omzetten in suikers: endoglucanasen, cellobiohydrolasen en beta-glucosidasen. De Amerikaanse onderzoekers focussen op de genen die hiervoor verantwoordelijk zijn. Bij het merendeel van de ectomycorrhizasymbionten onder de amanieten waren twee van de drie enzymen niet meer aanwezig. Het derde dus wel, maar dat volstaat niet om nog actief plantaardig weefsel af te breken. De evolutie van saprotroof naar ectomycorrhizavormer blijkt dus eenrichtingsverkeer. De vraag stelt zich echter of het verlies van die genen een voorwaarde tot dan wel een gevolg van de evolutie naar symbiose was: voer voor verder onderzoek. Overigens hanteren verschillende symbionten duidelijk verschillende strategieën. De endoglucanasen die bij amanieten niet meer te vinden zijn, vindt men nog wel terug bij bijv. de Tweekleurige fopzwam (*Laccaria bicolor*) en de Zwarte truffel (*Tuber melanosporum*).

Bron: Wolfe, B.E., Tulloss, R.E. & Pringle, A. (2012). The irreversible loss of a Decomposition Pathway marks the single origin of an ectomycorrhizal symbiosis. *PlosOne 7(7)*: e39597.

Moge de echte kroonroest nu opstaan…

Kroonroest (*Puccinia coronata*) is een algemene parasiet die op een resem planten uit verschillende families

voorkomt (van grassen tot Sporkehout). Wetenschappers hadden al eerder vastgesteld dat de genetische diversiteit binnen deze 'soort' groot was. Dat leidde tot heel verschillende opvattingen: van een opsplitsing in twee soorten (*P. coronata* en *P. coronifera*) tot de creatie van een resem variëteiten. Nieuw fylogenetisch onderzoek naar het *Puccinia-coronata*-complex op grassen leidt tot het uiteenvallen van de klassieke soortopvatting van *P. coronata.* Liu en Hambleton, verbonden aan een Canadees onderzoekscentrum, onderscheiden nu 9 taxa en creëren een zogenaamde series: *P. coronata* var. *avenae, P. coronata* var. *coronata, P. coronati-agrostidis, P. coronati-brevispora, P. coronati-calamagrostidis, P. coronati-hordei, P. coronati-longispora* en *P. coronati-japonica*. De eerstgenoemde uit de reeks wordt nog eens opgesplitst in twee formae speciales: f. sp. *avenae* en f. sp. *graminicola.* Bij plantparasieten gebeurt het soms nog dat gespecialiseerde, maar nauw verwante parasieten als forma specialis worden beschreven, indien ze enkel verschillen in de gastheer waarop ze voorkomen. In hun uitgebreid artikel geven de onderzoekers ook morfologische verschillen tussen de diverse taxa aan. Daarbij gaat het ondermeer om de aanwezigheid van parafysen en de afmetingen en vorm van de telio- en uridiniosporen.

Ook de ecologie van de verschillende taxa verschilt, al gaat het vaak niet op om op basis van de waardplant tot een betrouwbare determinatie te komen. Zo worden verschillende struisrietsoorten (*Calamagrostis* sp.) door verschillende 'kroonroesten' aangetast en kan *P. coronati-calamagrostidis* ook op draviksoorten (*Bromus* sp.) voorkomen.

Bron: Liu, M. & Hambleton, S. (2012). Laying the foundation for a taxonomic review of *Puccinia coronata* s.l. in a phylogenetic context. *Mycological Research*, in press (DOI: 10.1007/s11557-012-0814-1).

Kroonroest (*Puccinia coronata* var. *coronata*) op Sporkehout (foto : W. Veraghtert)

Wim Veraghtert

Een belevenis: een heksenkring van Inktviszwammen

Henri Stappaerts - henri.stappaerts@telenet.be

Een bewoonster van Schoten signaleerde op 19 juli 2012 dat er een vreemde zwam in haar tuin groeide en nodigde me uit om eens te komen kijken.
Het betrof hier onmiskenbaar de **Inktviszwam** (*Clathrus archeri*). Er stonden talrijke groepjes

intacte en openbrekende vuilwittige duivelseieren, waarvan er enkele al vier tot zes rode armen vertoonden. Ze groeiden op een snipperlaag onder een grote esdoorn. Ze verspreidden een kadavergeur waarop tal van aasvliegen afkwamen.

Voor mij was het de eerste maal dat ik de zwam in het veld tegenkwam en dus een echte belevenis. De dame vertelde dat ze al meer dan 30 jaar op die plaats woont en dat het de eerste maal is dat de zwam er voorkomt. Ze vermeldde dat het haksel afkomstig was van bomen en struiken uit de tuin (voornamelijk berken en zomereiken). Vroeger bevond zich op die plaats de groentetuin van het Kasteel van Schoten.

Twee dagen en nog enkele fikse regenbuien later is het er een echt inktviszwammenfestijn. Inderdaad, de duivelseieren zijn nog verder ontwikkeld en vertonen overal inktvisvormige vruchtlichamen. De rode inktvisarmen hebben zwarte tot donkergroene, slijmachtige vlekken, die de kadavergeur verspreiden. Die geur is blijkbaar zeer aantrekkelijk voor vliegen die er massaal op afkomen. De inktvisvorm en de stank die de zwam verspreidt komen beide goed tot uiting in zijn Engelse benaming “Octopus stinkhorn” (Inktvisstinkzwam).
Zoals u op de foto’s kunt zien, groeien de zwammen dikwijls in een (heksen-)kring. Op dezelfde hakselsnippers groeien nu ook overvloedig Gestreepte nestzwammetjes (*Cyathus striatus*).

De **Inktviszwam** (*Clathrus archeri*, synoniemen *Anthurus archeri*, *Lysurus archeri*, *Pseudocolus archeri*) is een soort die afkomstig is uit Zuidoost Australië (New South Wales, Victoria en Tasmanië). Ze werd in Europa voor het eerst gesignaleerd in 1920 in Frankrijk (Vogezen).

Er zijn verschillende hypothesen met betrekking tot de verspreiding van de soort waarvan de meest aannemelijke is dat de sporen zijn meegekomen naar Europa met de schaapswollen kledij, houten verpakkingsmaterialen, voertuigen of paarden van de Australische troepen in de Eerste Wereldoorlog. In de USA komt de zwam voor in Californië en daar zou aangetoond zijn dat hij is mee ingevoerd met bamboeplanten uit Australië.

Regio	Periode	# meldingen
Antwerpen	2006	1
West-Vlaanderen	2001-2005	4
Oost-Vlaanderen	1992-2007	7
Vlaams-Brabant	1996-2004	7
Limburg	1995-2009	8
Brussels gewest	1941-2004	23

Tabel 1: Funbel-meldingen van de Inktviszwam voor Vlaanderen en het Brussels gewest

Deze invasieve soort is tot hiertoe eerder zeldzaam. Ze staat in Nederland trouwens op de Rode lijst. Toch komt de Inktviszwam meer en meer voor. Ze verschijnt echter zeer onregelmatig en het voorkomen heeft blijkbaar te maken met specifieke weersomstandigheden en bodemgesteldheid (humus en houtstrooisel) die vereist zijn voor de groei. Uit de Funbel databank (zie tabel 1) blijkt inderdaad dat in de periode 1941 - 2009 de Inktviszwam een niet alledaagse verschijning was. In een registratieperiode van 1992 - 2009 of 18 jaar waren er 40 meldingen of ongeveer 2 meldingen per jaar. Enkel in het Brussels gewest, in het Zoniënwoud en omgeving, kwam de zwam regelmatig voor.

In de periode 2010-2011 komen op waarnemingen.be van Natuurpunt minstens 13 meldingen van de Inktviszwam voor (voorzien van foto's o.a. in:

- Antwerpen: Eindhout, Mechelen, Schilde en Westerlo/Herselt
- Oost-Vlaanderen: Aalter, Bellem, Sint-Martens-Latem en Zeveren
- Vlaams-Brabant: Heverlee
- Limburg: Schulen
- Brussels gewest: Ukkel, Watermaal-Bosvoorde

Dit hoger aantal waarnemingen van ca. 6 per jaar voor de laatste 2 jaren en ook de nieuwe vondst in Schoten zouden er enerzijds kunnen op wijzen dat de zwam ondertussen door wijzigende klimatologische omstandigheden minder zeldzaam is geworden. Anderzijds zijn er echter tegenwoordig ook veel meer mensen rechtstreeks en onrechtstreeks bij zwammendeterminatie betrokken en kunnen de gegevens gemakkelijker verspreid worden via internet. Dit was vroeger niet het geval en misschien werd de zwam toen minder officieel gemeld. Het blijft echter een feit dat zelfs doorwinterde mycologen deze exotische zwam slechts een enkele maal of zelfs niet in hun lange loopbaan in het veld hebben kunnen bewonderen, wat dan toch voor zijn zeldzaamheid pleit.

Met deze wil ik iedereen bedanken die meegeholpen heeft bij het tot stand komen van dit artikel, in het bijzonder Emile Vandeven voor het ter beschikking stellen van de Funbelgegevens en ook Natuurpunt voor het raadplegen van de waarnemingen.be-site.

Literatuur

Courtecuisse R. & Duhem B. (2000) Guide des champignons de France et d'Europe. Delachaux et Niestlé

S.A. Lonny (Zwitserland)

Montag, K. (2003). Paddenstoelen. Fontaine Uitgevers BV Abcoude

Bronnen internet

http://www.tuttel.com/natuur&landschap (30/07/2012)

http://www.waarnemingen.be

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften (12.3)

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman

wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Nieuwtjes uit de tijdschriften 5-3

Gezien de achterstand die werd opgelopen bij de bespreking van de tijdschriften worden de volgende tijdschriften niet meer uitvoerig opgenomen in deze rubriek: Mycolux, Miscellanea mycologiae en De Aardster. Van Der Tintling wordt voortaan een beknopt overzicht van de meest interessante artikelen gegeven.

Field Mycology 13(2) 2012

De zeldzame korstzwam *Lindtneria trachyspora* is het paddenstoelenportret nr. 50. G. Kibby bespreekt minder algemene *Hygrophoropsis*-soorten: *H. macrospora, H. fuscosquamula* en *H. rufa*. C. Hobart bespreekt *Eucalyptus* als nieuwe gastheer voor zwammen in het Verenigd Koninkrijk, met vermelding van *Chondrogaster pachysporus, Ruhlandiella berolinensis* en *Setchelliogaster tenuipes* var. *rheophyllus*. M. Korhonen buigt zich over de vraag of *Leccinum versipelle* wel een goede soort is: volgens hem betreft het een complex van 5 macroscopisch te onderscheiden soorten (*L. atrostipitatum, L. roseotinctum, L. callitrichum, L. cerinum* naast *L. versipelle*) (met kleurenfoto's en microtekeningen). Tenslotte vinden we in dit nummer foto's van bijzondere vondsten: *Lepista glaucocana, Geastrum striatum, Lycoperdon mammiforme, Pluteus chrysophlebius (= P. chrysophaeus), Amanita inopinata, Hericium cirrhatum* en *Lepiota grangei*.

Coolia 55-3 (2012)

In het verslag van het Cristella-weekend in de Utrechtse kleibossen worden *Ceriporiopsis gilvescens, Trechispora stellulata, Eutypa spinosa, Coriolopsis gallica* en *Trechispora stevensonii* afgebeeld. J. Steketee vergelijkt drie microscoopcamera's (CMEX, DinoEye en MicroCam). A. Aptroot en C. ten Haaf melden de vondst van een nieuwe slijmzwam voor Nederland, *Listerella paradoxa*, die op *Cladonia*'s groeit. N. Dam bespreekt chemische reacties in het genus *Inocybe*, de zogenaamde ligninetest. M. Oud ontdekte in Noord-Holland paddenstoelenrijke dijken, waarop ondermeer *Agaricus porphyrocephalus, Psilocybe pseudocyanea, P. subericea* en *Dermoloma cuneifolium* voorkomen (met foto's). M. Jagers vond op Struisvaren een interessante cyphelloïde zwam: *Maireina afibulata.* N. Dam ondervond heel wat problemen bij het op naam brengen van '*Cyphella' ferruginea*.

Moixero Num 2

In dit nummer wordt de korstzwam *Syzygospora effibulata* voorgesteld, een opvallende soort die bij *Gymnopus*

dryophilus groeit en voor de eerste maal in Spanje gevonden werd door M. A. Pérez-De-Gregorio (met kleuren- en microfoto's). Nieuw voor Catalonië is de boleet *Boletus poikilochromus*, die door J. Bometon belicht wordt (met kleurenfoto's). J. Ballarà geeft een overzicht van de *Cortinarius*-soorten in het Parc Natural Cadi-Moixero. Het artikel wordt geïllustreerd met kleurenfoto's van *C. atrovirens, C. aurantiomarginatus, C. citrinus, C. claricolor, C. fuscobovinus, C. laniger, C. largus, C. meinhardii, C. moënne-loccozii, C. russeoides* en *C. saporatus*. De zeldzame *Lyophyllum daonense* wordt met kleurenfoto's voorgesteld door S. Poumarat & J. Ballarà. A. Calzada Dominguez start met een bijdragenreeks over het genus *Cortinarius* op het Iberisch schiereiland. In dit artikel komen *C. argutus, C. aureifolius, C. scobinaceus* en *C. acutopholiotoides* aan bod (met micro- en kleurenfoto).

Rivista di micologia LIV n. 2 april-juni 2011

De sectie '*Minores*' van het genus *Agaricus* is aan de beurt in de reeks van A. Cappelli. Achtereenvolgens komen *A. comtulus, A. lutosus, A. pseudolutosus, A. dulcidulus, A. huijsmanii, A. purpurellus, A. luteomaculatus, A. xantholepis, A. brunneolus, A. heinnemannianus* en *A. aridicola*. P. Voto beschrijft een nieuwe franjehoed *Psathyrella carinthiaca* (met kleuren- en microfoto's) en meldt ook een nieuwe vondst van *P. bivelata*. G. Consiglio e.a. bespreken het genus *Tricholomella* in Italië, met een uitvoerige beschrijving van *T. constricta*. Een fossiele vondst van *Daedaleopsis tricolor* wordt voorgesteld door A. Bernicchia & V. Gemelli. R. Tizonni belicht enkele interessante macromyceten uit de regio Biella: *Entoloma gerriae, E. venosum* en *E. tjallingiorum* (met kleurenfoto's en microtekening).

Rivista di micologia LIV n. 3 juli-september 2011

De artikelenreeks over *Agaricus* wordt voortgezet door A. Cappelli. Ditmaal de sectie *Xanthodermatei*, met *A. xanthodermus, A. moelleri, A. xanthodermulus, A. parvitigrinus, A. phaeolepidotus, A. laskibarii, A. freirei, A. biannulatus, A. pseudopratensis, A. iodosmus* en *A. menieri* (alle met kleurenfoto). M. Sarasini, G. Gelsomini en A. Gennari stellen twee bryofiele *Bovista*-soorten voor: *B. acuminata* en *B. ochrotricha*, met micro- en kleurenfoto's. Het artikel besluit met een vergelijkende tabel tussen beide soorten. Hallucinogene kaalkopjes uit de Dominicaanse republiek vormen het onderwerp van de studie door C. Angelini en E. Battistin, waarin ze op basis van moleculair onderzoek *Psilocybe cubensis* en *P. subcubensis* synonimiseren. De soort wordt hier met micro- en kleurenfoto's voorgesteld.

Rivista di micologia LIV n. 4 oktober-december 2011

Een eerste bijdrage van S. Scandurra behandelt de oesterzwammen die parasiteren op lage planten zoals schermbloemigen: de *Pleurotus eryngii*-groep. Hiervan worden voorgesteld: *P. eryngii* var. *eryngii*, *P. eryngii* var. *ferulae*, *P. eryngii* var. *thapsiae*, *P. eryngii* var. *elaeoselini* en *P. nebrodensis* (met microtekeningen en kleurenfoto's). De tweede Europese vondst van de fimicole *Peziza perparva* wordt besproken door A. Lantieri, G. Cacialli en G. Medardi, uitgebreid geïllustreerd met microtekening en -foto's. Het betreft hier een exsiccaat uit het herbarium van Tartu (Estland), dat als *P. fimeti* gelabeld was. De ascomyceet *Plectania melastoma* wordt bijzonder uitgebreid voorgesteld door C. Agnello en M. Carbone (met kleuren- en microfoto, plus microtekening). L. Fracalossi bespreekt drie gevallen van aantastingen door *Serpula lacrymans*, met een overzicht van bestrijdingsmogelijkheden. P. Voto heeft het vervolgens over *Psathyrella saponacea*, een coprofiele soort die volgens hem synoniem is voor zowel *P. coprophila, P. fimetaria* als *P. equina* (met kleuren- en microfoto's).

Bulletin mycologique et botanique Dauphiné-Savoie n° 204-205 avril 2012

Dit nummer is deels gewijd aan Pierre Moënne-Locoz (1924-2010) en omvat ondermeer een volledige bibliografie van deze Franse mycoloog. Het nummer start met een bijdrage over de tekeningen en tekenstijl van P. Moënne-Locoz (door X. Carteret). Dezelfde auteur wijdt vervolgens een artikel aan het *Russula xerampelina*-complex (= *R. erythropoda*), samen met A. Bidaud en P. Reumaux. Daarin komen *R. erythropoda* var. *atrosanguinea*, *R. erythropoda* var. *erythropoda, R. parerythropus* (ad int.) en de hier beschreven *R. splendens* (spec. nov.) aan bod, met kleurenaquarellen en microtekeningen. In een zesde bijdrage in de reeks over paddenstoelen in de Arvevallei bespreekt J.L. Cheype enkele bleke gordijnzwammen: *Cortinarius azurovelatus* var. *subcaligatus*, *C. finitimus* f. *ochraceus, C. paralbocyaneus* en *C. infestans* (met kleurenfoto's en microtekening). G. Consiglio beschrijft een slecht gekende gordijnzwam uit de sectie *Glaucopodes*: *C. paramoenolens* (met kleurenfoto, -tekening en microtekening). Verschillende interpretaties van *Cortinarius ignipes* worden voorgesteld door A. Favre, met illustraties door P. Moënne-Locoz. Ook R. Fillion kiest een slecht gekende gordijnzwam als onderwerp: *Cortinarius fibulobtusus* (met kleurenfoto's). M. Meyer, M. Poulain, J. Bozonnet en M. Lenne geven een overzicht van myxomyceten die op Lavendel gevonden werden. Op 78 inventarisaties werden in totaal 41 taxa genoteerd. De volgende worden beschreven met microtekening en kleurenfoto's: *Arcyria afroalpina, Badhamia* cf. *rugulosa, Comatricha afroalpina, C. tenerrima, Hemitrichia* sp., *Perichaena* sp. en *Physarum* 'proche de' *P. leucophaeum. Inocybe pseudotarda*, een nieuwe vezelkop die in 1987 werd voorgesteld als *I. tarda*, wordt beschreven door J. Poirier (met microtekening). Twee zeldzame Russula's uit natte biotopen worden gepresenteerd door A. Estades en A. Bidaud: *Russula gracilis* en *R. pulchella* (met kleurenfoto's). Dezelfde auteurs stellen ook *Gyroporus castaneus* var. *velutinus* voor. M. Gannaz besluit met een bijdrage over Scutigeraceae, met een sleutel voor deze groep. Hij schenkt veel aandacht aan chemische reacties bij *Albatrellus*-soorten en geeft een overzicht van *A. citrinus, A. ovinus, Albatrellopsis confluens, Xanthoporus syringae, Laeticutis cristata* en *Scutiger pes-caprae* (met kleurenfoto's).

Bulletin de la Société mycologique de France, Tome 126, fascicule 2 (2010)

B. Duhem beschrijft *Sistotrema sommadensis* en *S.*

schultheisii als nieuwe soorten voor de wetenschap (met microtekeningen en kleurenfoto's). Een voorstelling van *Ceriporia alba* wordt gegeven door B. Rivoire. B. Peric bespreekt *Peziza subumbrina*, een vondst uit Montenegro (met kleurenfoto's en microtekening). J. Blanco-Dios beschrijft een nieuw trechtertje uit Spanje: *Rickenella piquiniana*. Interessant is een inleidende reeks op de studie van de korstzwammen door B. Duhem. In een eerste artikel komt de sporee aan bod.

Bulletin de la Société mycologique de France, Tome 126, fascicules 3 & 4 (2010)

Dit nummer bevat slechts één bijdrage, een studie van P. Clowez over het genus *Morchella*. In dit 177 pagina's tellende artikel wordt een macroscopische sleutel voor het genus (wereldwijd) gepresenteerd en worden diverse nieuwe soorten en variëteiten beschreven. Dat van de Gewone morielje (*Morchella esculenta*) nu de nieuwe variëteiten var. *aurantiaca*, var. *brunnea*, var. *roseostraminea*, var. *rubroris*, var. *theobromichroa*, var. *mahoniae* en var. *umbrinoides* worden beschreven, illustreert dat de auteur duidelijk tot de Franse school van de splitters behoort. Hij beschrijft ook de nieuwe soorten *M. ochraceoviridis, M. galileae, M. populina, M. ulmaria, M. andalusiae, M. castaneae, M. californica, M. americana, M. acerina, M. procera, M. exuberans, M. anthracophila, M. pseudovulgaris, M. carbonaria, M. sceptriformis, M. robiniae, M. anthracina* en *M. brunneorosea.* Deze worden geïllustreerd met kleurenfoto's.

Mycologia montenegrina Vol. XIII/2010

Dit tijdschrift is nieuw in de KVMV-bib. M. Carbone stelt *Helvella rivularis* voor (met kleuren- en microfoto's), waarbij ook de gelijkende *H. fibrosa, H. macrosperma* en *H. ephippium* aan bod komen. B. Peric vervolgt met een artikel over het genus *Helvella* in Montenegro: *H. elastica, H. albella, H. atra, H. branzeziana, H. latispora*, *H. ephippium* passeren de revue met kleurenfoto's en microtekening. G. Medardi meldt dan weer Italiaanse vondsten van *Helvella latispora* en *H. rivularis*. Uit de Franse Alpen presenteren P. Chaillet en C. Frund *Helvella arctoalpina* en *H. dovrensis* (met kleurenfoto en microtekening). N. Van Vooren bespreekt *Helvella costifera*. *Helvella confusa* wordt geïllustreerd door G. Moyne. De eerste vondst van *Smardaea amethystina* voor Spanje wordt belicht door P. Iglesias (met kleuren- en microfoto's). B & O. Peric geven een overzicht van het genus *Gyromitra* in Montenegro. *Peziza roseosperma* vormt het onderwerp van de bijdrage van G. Medardi en A. Lantieri. De exotische *Iodowynnea auriformis* werd in Frankrijk in open lucht aangetroffen, melden C. Frund en J. Regazzoni (met kleurenfoto's en microtekening). G. Robich beschrijft nieuwe variëteiten van *Mycena pilosella*: var. *bisporica*, var. *candida* en var. *longispora* (met kleurenfoto's en microtekeningen).

Mycologia montenegrina Vol. XIV/2011

M. Carbone, C. Agnello e.a. stellen een vergelijkende studie van de gesteelde soorten uit het genus *Plectania* voor. Komen achtereenvolgens aan bod: *Plectania lusitanica* (comb. nov.), *P. nannfeldtii, P. helvelloides* en *P. coelopus* (met kleurenafbeeldingen en microtekeningen). De variabiliteit binnen *Psathyrella panaeoloides* wordt belicht door R. Fernandez Sasia aan de hand van twee geïllustreerde collecties (met kleuren- en microfoto's). *Entoloma velenovskyi*, een zeldzame satijnzwam uit graslanden, wordt geportretteerd door E. Battistin en N. Righetto. B. Peric en D. Raspopovic stellen twee nieuwe taxa voor Montenegro voor: *Verpa digitaliformis* en *V. bohemica* var. *bohemica*. Tenslotte geven B. & O. Peric een overzicht van het genus *Geopora* in Montenegro, waarbij *G. arenicola, G. cooperi* f. *cooperi, G. tenuis* en *G. sumneriana* (met kleurenfoto's & microtekeningen) aan bod komen, en publiceren ook een sleutel voor het genus.

Zeitschrift für Mykologie 78(1), mei 2012

De paddenstoelen uit de kassen van de botanische tuin van de universiteit van Bayreuth worden in een tweede bijdrage verder belicht door C. Gubitz. Het gaat hier om *Leucocoprinus brebissonii, L. cepistipes, L. cretatus, L. denudatus, Mycena adscendens, M. alphitiphora, M. amicta, M. citrinomarginata, M. hawaiiensis, M.* cf. *neospeirea, M* cf. *niveipes, Mycenella margaritispora, M. trachyspora, Pluteus plautus, P. podospileus, Polyporus* cf. *melanopus, Geastrum striatum, Pulvinula convexella* en *Xylaria arbuscula*. Tenslotte wordt nog een nieuwe champignonparasol beschreven: *Leucoagaricus clavipes* spec. nov. De reeks over anamorfe stadia van Erysiphales wordt voortgezet door A. Schmidt en M. Scholler, met microtekeningen van *Erysiphe elevata, Oidium saintpauliae* en *Podosphaera lini*. A. Kuhnt geeft een overzicht van de myxomyceten in het Beiers reservaat Schönwald en toont kleurenfoto's van *Clastoderma pachypus*, *Hemitrichia minor, Licea eleanorae* en *Perichaena papulosa.* Een nieuwe soort voor de wetenschap, *Licea schoenwaldii*, wordt uitgebreid beschreven. Tenslotte vermelden we nog een uitvoerige recensie van het Nederlandse Roestenboek door M. Scholler, waarin deze het werk nagenoeg met de grond gelijk maakt.

Cahiers mycologiques nantais. Bulletin de l'Association mycologique de l'Ouest de la France. N°24 – juni 2012.

In dit nummer worden de volgende soorten gepresenteerd met kleuren- en microfoto's: *Roumegueriella rufula, Lasiobolus monascus, Selinia pulchra, Hygrophorus hypothejus, Macrolepiota phaeodisca, Entoloma euchroum, Agrocybe rivulosa, Cortinarius avellanofulvus, C. memoriae* en *C. sordidemaculatus.*

ZWAM Afdelingsnieuws

In memoriam Dinant Wanningen

Op 30 juni 2012 overleed Dinant Wanningen, sinds vele jaren trouw lid van de ZWAM en vervolgens van de KVMV. Hoewel we wisten dat de gezondheidstoestand van Dinant niet zo best was, komt het bericht van zijn overlijden toch nog onverwacht. We kennen Dinant reeds zovele jaren als een gedreven natuurliefhebber en een trouwe vriend. Het was fijn om hem in Montenau in de groep te hebben. Hij deelde er graag zijn paddenstoelenkennis met ons. Onze contacten waren steeds verhelderend en verrijkend maar Dinant was voor ons eveneens zeer aangenaam gezelschap. Het waren boeiende jaren en nu zijn het mooie herinneringen, die we zullen blijven koesteren.

Via deze weg wensen we Gonnie, zijn echtgenote, kinderen en kleinkinderen berusting en sterkte.

Dat Dinant Wanningen een gedreven mycoloog was, kunnen we terugvinden op de website http://members.home.nl/d.wanningen/dinant.html waar hij zichzelf voorstelt met volgende inleiding:

"Mag ik mij even voorstellen? Mijn naam is Dinant Wanningen en ik ben al vele jaren lid van de KNNV-afdeling Twenthe. Mijn interesse in paddenstoelen is voortgekomen uit de natuurfotografie; als dan de dia's terugkwamen van de ontwikkelcentrale, vond ik het altijd erg vervelend er geen naam op te kunnen plakken. Dus, mijn eerste paddenstoelengids gekocht, de 'Lange' van uitgeverij Elsevier; dit is inmiddels uitgegroeid tot een hele bibliotheek. Ik kwam er snel achter: wil men de paddenstoelenflora serieus bestuderen, dan is een microscoop onmisbaar. Ook ben ik lid geworden van de Nederlandse Mycologische Vereniging; deze bestaat uit beroeps- en amateurmycologen. Tevens werk ik mee aan karterings- en monitoringprojecten van de vereniging. Dit heeft al geresulteerd in een aantal wetenschappelijke werken."

Op die website krijgen we ook een overzicht van het werk van Dinant Wanningen.

COLOFON

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw.

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor Amateurmycologen (ZWAM).

Voorzitter: Bernard Declercq
Molenbergstraat 1, 9190 Stekene - 0472/82 72 20 - bernard.declercq2@pandora.be
Ondervoorzitter: Robert De Ceuster
Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest - 013/33 57 96 - robert.de.ceuster@scarlet.be
Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - 03/455 01 27 - 0475/268 167 - lieve.deceuninck@skynet.be
Secretaris: Peter Verstraeten
Draverstraat 29, 9810 Nazareth - 09/385 41 74 - verstraeten.peter@skynet.be
Ledenadministratie: Myriam de Haan
Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be
Overige bestuurders:
André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 02/260 09 38 - adk@br.fgov.be
Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011/72 59 24 - driesen.tilkin@pandora.be
Richard Pawlowski, Naaldert 8, 3550 Heusden-Zolder - richard.pawlowski@scarlet.be
Roosmarijn Steeman, Bist 66, 2500 Lier - 0485/68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com
William Coeck, Brandstraat 40, 2850 Boom - 03/888 42 89 - william.coeck@pandora.be
Wim Veraghtert, Bist 66, 2500 Lier - 0496/97 87 79 - wim.veraghtert@gmail.com

Internet: KVMV: www.kvmv.be AMK: www.kamk.be
Mycolim: www.mycolim.be ZWAM: www.kvmv.be, afdeling ZWAM aanklikken

Verantwoordelijke bibliotheek:
Lucy de Nave, Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen - lucy.denave@antwerpen.be

FUNBEL
Secretariaat: EmileVandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, 02/267 74 18.

Lidmaatschap KVMV 2012: bedraagt 18,00 euro (gezinslidgeld 20,00 euro) te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 20,00 euro (22,00 euro voor een gezin). De eventuele bankkosten worden gedragen door de opdrachtgever. IBAN-nummer BE17 7370 1875 7621, BIC-code KREDBEBB. *Sterbeeckia* en de nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) zijn begrepen in het lidgeld.

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Wim Veraghtert en Peter Verstraeten

Eindredactie en layout: Danny Minnebo - 09/367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Verzending: Christine Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor het volgende nummer moeten **vóór 1 november 2012** gemaild worden naar de eigen afdelingscoördinator:

AMK	> Wim Veraghtert	- wim.veraghtert@gmail.com
MYCOLIM	> Gut Tilkin	- driesen.tilkin@pandora.be
OVMW	> Peter Verstraeten	- verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	- georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

Sporen wordt gerealiseerd met de steun van het Provinciebestuur van Antwerpen.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Sporen 5/3
September 2012
Driemaandelijkse
Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse
Mycologische Vereniging

V.U. D. Minnebo
Kleine Molenstraat 19
BE-9290 Overmere

Verzending:
C. Van Lommel
Jozef Verbovenlei 34
BE-2100 Deurne
03/322 64 06

Afgiftekantoor: Berchem 1/2
Erkenningsnummer P508807

België - Belgique
P.B.
2600 Berchem 1/2
8/4784

SPOREN

De gegevens op het adresetiket zijn opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand. Ieder lid kan de gegevens over zichzelf inzien bij de ledenadministratie.